

Ustawa o fundacjach. Komentarz

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Ustawa o fundacjach

z dnia 6 kwietnia 1984 r. (Dz.U. Nr 21, poz. 97)

Tekst jednolity z dnia 18 listopada 2020 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167)

Art. 1. [Cele]

Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami.

Spis treści

	Nb
1. Pojęcie fundacji	1
2. Typologia fundacji.....	2
3. Cele fundacji	3

1. Pojęcie fundacji. Ustawodawstwo polskie nie zawiera legalnej definicji fundacji. Definicje takie są tworzone na gruncie doktryny polskiego prawa fundacyjnego i orzecznictwa. Dla przykładu można przytoczyć definicje: *H. Ciocha*, zgodnie z którą fundacje należałoby określać jako „jednostki organizacyjne typu zakładowego, wyposażone w przymiot osobowości prawnej, utworzone z inicjatywy osób fizycznych bądź osób prawnych do realizacji w sposób trwały i na podstawie wpływów uzyskiwanych z przekazanego im majątku, wskazanych w akcie fundacyjnym celów użyteczności publicznej” (*H. Cioch*, Fundacje, s. 23), oraz *A. Wasilewskiego*, którego zdaniem „mianem fundacji określa się zwykle pewien majątek, przeznaczony stosownie do woli fundatora (założyciela) na określony cel i trwale z nim związany oraz mający zazwyczaj osobowość prawną” (*A. Wasilewski*, Prawna problematyka fundacji, s. 26).

Przytoczone definicje wskazują na te same elementy konstytutywne instytucji fundacji w sensie prawnym, a mianowicie: cel, majątek oraz

osobowość prawną, inaczej jednak akcentują doniosłość poszczególnych elementów – *H. Cioch* podstawową rolę przyznaje osobowości prawnej fundacji, *A. Wasilewski* – jej majątkowi. Według tego kryterium można podzielić inne definicje, które proponują autorzy zajmujący się prawem fundacyjnym i orzekające w tym zakresie sądy.

W pierwszej grupie (akcentującej osobowość prawną fundacji) znalazłyby się definicje wskazywane przez: *P. Suskiego* [Fundacja „to osoba prawna, typu zakładowego, powstająca w wyniku oświadczenia woli fundatora (...), na podstawie którego przekazano majątek trwały na realizację określonego przez fundatora trwałego celu społecznego” – *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 336–337], *B. Niemirkę* („Fundacja jest osobą prawną typu zakładowego, której substratem jest określony majątek. Fundacja powstaje z woli fundatora, który przeznaczają pewien majątek na realizację celu społecznego «publicznego»” – *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 1) oraz *R. Jachmana* („Fundacja jest to powołana do życia wolą założycieli osoba prawna, która w oparciu o majątek, pod nadzorem sądu rejestrowego, w sposób określony w statucie, realizuje cele społeczne lub gospodarczo użyteczne określone w akcie fundacyjnym” – *R. Jachman*, Fundacje, s. 8), a w drugiej – zaproponowane przez *J. Broła*, który uznaje, że fundacja to „majątek wydzielony przez fundatora «założyciela fundacji» na mocy aktu fundacyjnego i przeznaczony na realizację celu społecznie użytecznego” (*J. Brol*, Fundacje, s. 6), oraz SN(7) w uchw. z 13.3.2002 r., III ZP 21/01, *Legalis* (fundacja to „majątek wyposażony w osobowość prawną i przeznaczony do realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych”), a także NSA w wyr. z 21.12.2001 r., II SA 786/00, MoP 2002, Nr 6, s. 244 [fundacja „stanowi (...) swoistą wyodrębnioną prawnie masę majątkową, która jako osoba prawna powołana jest do życia przez tak zwany akt fundacyjny, stanowiący oświadczenie woli osoby fizycznej wyrażone w formie aktu notarialnego”].

Definicje wskazane w ramach drugiej grupy, w swojej istocie nawiązujące do teorii majątku celowego *A. Brinza* (*J. Krukowski*, Wstęp do nauki, s. 94), nadmiernie akcentują znaczenie majątku fundacji. Fundacja jest przede wszystkim, podobnie jak każda inna osoba prawna na gruncie prawa polskiego (*K.A. Dadańska*, Działanie osoby prawnej, s. 7), ustanawiana dla realizacji konkretnych celów, a co za tym idzie, to one posiadają nadrzędny charakter względem innych elementów konstytutywnych fundacji (*G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 3). Cel fundacji ze względu na swoją doniosłość jest nawet określany w doktrynie prawa niemieckiego, tożsamego pod wzglę-

dem ujęcia definicyjnego fundacji, mianem „duszy fundacji” (niem. *Seele der Stiftung*; *H. Hof*, w: StRHd, s. 166) albo „najważniejszą częścią prawa fundacyjnego” (niem. *Herzstück des Stiftungsrechts*; *V. Beuthien*, w: MüHdGs, s. 1089). Majątek pełni służebną funkcję wobec celów fundacji, co wynika z art. 1 oraz art. 3 ust. 2 FundU, i tym samym stanowi jedynie środek do ich realizacji (por. *A. Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 14).

W kontekście powyższych spostrzeżeń uznać należy, że definicje zaliczone do pierwszej z wymienionych grup lepiej oddają istotę fundacji, ponieważ akcentując osobowość prawną, wskazują zarazem na nadrzędny charakter celu fundacji. Dotyczą jednak tylko fundacji samodzielnych, tzn. fundacji wyposażonych w przymiot osobowości prawnej. Autor komentarza podziela pogląd, że na gruncie prawa polskiego istnieje również możliwość tworzenia fundacji niesamodzielnych, nieposiadających odrębnej od swojego nosiciela podmiotowości prawnej, w stosunku do których, w drodze analogii, stosować należy w jak najszerszym zakresie również przepisy FundU (*H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 41; por. także *E. Szpura*, O potrzebie regulacji fundacji, s. 25–26).

W związku z powyższym, modyfikując przedstawioną przez *H. Ciocha* definicję, za fundację należałoby uznać instytucję o charakterze niekorporacyjnym, która zostaje utworzona z inicjatywy osób fizycznych bądź osób prawnych do realizacji, w sposób trwały i na podstawie powierzonego im majątku, wskazanych w akcie fundacyjnym celów użyteczności publicznej (por. *H. Cioch*, Fundacje, s. 23; *G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 3).

2. Typologia fundacji. Fundacje jako instytucje prawne nie stanowią 2 jednolitej kategorii, dlatego też można dokonać ich rozróżnienia, kierując się m.in. kryterium:

- 1) przymiotu osobowości prawnej – na fundacje samodzielne objęte wprost regulacjami FundU, będące osobami prawnymi i odrębnymi podmiotami obrotu prawnego, oraz fundacje niesamodzielne, które nie posiadają osobowości prawnej i w celu realizacji nadanych im celów korzystają z podmiotowości prawnej ich nosiciela, w odniesieniu do których w możliwie jak najszerszym zakresie należy również stosować przepisy FundU (*H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 41);
- 2) charakteru osobowości prawnej fundacji albo ich nosiciela (w przypadku formy niesamodzielnej) – na fundacje prawa prywatnego stanowiące podstawową kategorię fundacji, posiadające osobowość prywatnoprawną, do których stosuje się wprost przepisy FundU, oraz fundacje prawa publicznego tworzone przez państwo w drodze wydania odrębnego aktu

prawnego (*H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 29). Obecnie w Polsce istnieją cztery takie fundacje: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Centrum Badania Opinii Społecznej, Zakłady Kórnickie i Fundacja Platforma Przemysłu Przyszłości (ustanowione odpowiednio przez: ustawę z 5.1.1995 r. o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1881, ustawę z 20.2.1997 r. o fundacji – Centrum Badania Opinii Społecznej, Dz.U. Nr 30, poz. 163 ze zm., ustawę z 18.9.2001 r. o fundacji – Zakłady Kórnickie, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1705, oraz ustawę z 17.1.2019 r. o Fundacji Platforma Przemysłu Przyszłości, Dz.U. z 2019 r. poz. 229);

- 3) strukturalnego i funkcjonalnego majątku fundacji – na fundacje kapitałowe, dotacyjne oraz zakładowe. Pierwsze z wymienionych realizują swoje cele wyłącznie w oparciu o przychody majątku podstawowego, stanowiącego jedyne źródło finansowania ich działalności (*J. Schwake*, w: *MüHdGs*, s. 1116.), natomiast drugie – przede wszystkim z przychodów uzyskiwanych w trakcie działalności z dotacji przekazywanych na ich rzecz przez fundatora lub osoby trzecie i najczęściej w momencie powstania wyposażone zostają jedynie w niewielki majątek (*H. Hof*, w: *StRHd*, s. 273; *M. Helios*, *T. Friedrich*, w: *MüHdGs*, s. 1369). Działalność ostatnich z wymienionych, czyli fundacji zakładowych, polega na właściwym użytkowaniu powierzonego im majątku, co samo w sobie ma stanowić już bezpośrednią realizację ich celów. Majątek takich fundacji mogą stanowić, przykładowo, zakłady użyteczności publicznej, takie jak: szpitale, domy opieki czy też muzea (*A.F. von Campenhausen*, w: *StRHd*, s. 12);
- 4) sposobu używania majątku – na fundacje użytkowe, których majątek jest bezpośrednio użytkowany w trakcie działalności, oraz fundacje dochodowe, gdzie dochody z majątku fundacji są przekazywane na wskazane w statucie osoby (*P. Suski*, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 346);
- 5) charakteru prowadzonej działalności – na fundacje *non profit* – nieprowadzące działalności gospodarczej oraz fundacje *non for profit* – mogące również prowadzić działalność gospodarczą;
- 6) miejsca siedziby fundacji – na fundacje krajowe mające siedzibę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz fundacje zagraniczne z siedzibą poza granicami kraju (art. 19 ust. 1 FundU; *P. Suski*, *Stowarzyszenia i fundacje*, s. 346);
- 7) podmiotu założyciela – na fundacje świeckie oraz wyznaniowe (w tym kościelne). Ustawodawca polski dopuścił możliwość zakładania fundacji kościelnych, czyli fundacji „tworzonych przez osobę prawną (osoby

prawne) kościoła (kościółów) lub też kościół (kościóły) jako całość, któremu (którym) uprawnienie do utworzenia tego typu fundacji przysługuje na podstawie przepisów szczególnych” (art. 26 zd. 1 Konkordat, art. 58 ust. 1 zd. 1 KościółKatU, art. 43 ust. 1 zd. 1 KościółPAKPU, art. 32 ust. 2 KościółEMU, art. 36 ust. 1 zd. 1 KościółChBU, art. 30 ust. 1 zd. 1 KościółPolskokatU, art. 27 ust. 1 zd. 1 KościółKMU, art. 29 ust. 1 zd. 1 KościółSMU, art. 32 ust. 1 zd. 1 KościółZielonśwU, art. 31 ust. 1 zd. 1 KościółADSU; *G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 18), oraz fundacji wyznaniowych, przy czym w obecnym stanie prawnym możliwość taka została zagwarantowana jedynie gminom żydowskim i Związkowi Gmin przy udziale innych ustawowo wskazanych osób (art. 22 ust. 2 GminyWyznŻydU). Charakter realizowanych przez powyżej wskazane fundacje celów, ze względu na przyjęte na gruncie prawa polskiego podmiotowe kryterium ich wyróżnienia, nie wpływa w żaden sposób na ich status jako fundacji kościelnych czy wyznaniowych (*G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 17–18). Wszystkie pozostałe fundacje niespełniające wskazanych powyżej kryteriów są fundacjami świeckimi (*P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 346);

- 8) charakteru celów – na fundacje prywatne i publiczne. Pierwsze z wymienionych realizują cele prywatnie użyteczne, a drugie – cele publiczne i społecznie użyteczne (por. *J. Schwake*, w: *MüHdGs*, s. 1115). W doktrynie polskiego prawa fundacyjnego przyjmuje się, że treść art. 1 FundU wyłącza możliwość tworzenia na gruncie prawa polskiego fundacji prywatnych, ponieważ ustanawiane fundacje muszą posiadać cel społecznie lub gospodarczo użyteczny (*H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 35; *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 343; *J. Blichniarz*, Ustawa o fundacjach, s. 25; *D. Bugajna-Sporczyk*, w: *Bugajna-Sporczyk, Janson, Zakładamy fundację*, s. 28). Dopuszcza się jedynie tworzenie fundacji o charakterze mieszanym, posiadających cele prywatnie i społecznie użyteczne (post. SN z 7.1.1997, I CKN 16/96, Legalis; *L. Stecki*, Fundacja, cz. II–III, s. 171; *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 343). Podmiotowe ograniczenie kręgu destynatariuszy nie przesądza o prywatnym albo publicznym charakterze fundacji, ponieważ nawet działalność tych drugich może być adresowana jedynie do określonej grupy osób, na przykład: studentów konkretnej uczelni, mieszkańców danego województwa czy też osób cierpiących na określony typ schorzenia.

3. Cele fundacji. W art. 1 FundU w odniesieniu do celów fundacji **3** zostało sformułowane kryterium pozytywne w postaci wymogu, aby były one

zgodne z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej i posiadały charakter społecznie lub gospodarczo użyteczny. Zawarte w komentowanym artykule określenia stanowią klauzule generale, których treść, w zależności od aktualnego kontekstu geopolitycznego i społecznego, może przyjąć różne znaczenie. Zgodność z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej sprowadza się przede wszystkim do niesprzeczności z aktualnie obowiązującym porządkiem prawnym (*B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 43–44).

Zdaniem *J. Broła* możliwa jest również sytuacja, w której cel fundacji będzie, co prawda, zgodny z prawem, ale sprzeczny między innymi z interesami politycznymi, gospodarczymi, społecznymi oraz narodowościowymi państwa polskiego (*J. Broł*, Fundacje, s. 16). Interesy te w poszczególnych przypadkach należy odnosić między innymi do niepodległości, nienaruszalności terytorium, obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli, porządku publicznego, stosunków międzynarodowych lub gospodarczych państwa (*P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 365–366).

Sąd rejestrowy nie może jednak analizować sposobu sformułowania celów fundacji wprost pod kątem ich zgodności z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej, ponieważ owa „zgodność”, o której mowa w art. 1 FundU, powinna być interpretowana jedynie jako „niesprzeczność” ze wskazanymi interesami (*P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 366).

Zgodnie z normą zawartą w komentowanym artykule cel fundacji powinien posiadać charakter społecznie lub gospodarczo użyteczny. Do grupy celów społecznie użytecznych zaliczyć należy te, które realizowane są w interesie społeczeństwa, przy czym nie powinno ono być rozumiane jedynie jako ogół tworzących je jednostek. Zgodnie z taką interpretacją cel, który służyłby tylko określonej grupie, a zatem na przykład: studentom konkretnej uczelni, osobom cierpiącym na szczególnie typ schorzenia czy też osobom bezrobotnym, nie byłby społecznie użyteczny (*R. Trzaskowski*, Działalność statutowa, s. 19–21), co zdaniem autora byłoby sprzeczne z *ratio legis* art. 1 FundU, chociażby już w kontekście zawartego w nim przykładowego katalogu celów, takich jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami. Analiza tego katalogu uzasadnia również stwierdzenie, że w znacznej mierze społecznie użytecznymi będą te cele, które korelują w sposób bezpośredni albo pośredni z zadaniami administracji publicznej (*H. Cioch*, w: *Cioch, Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 18).

Przez pojęcie „cel gospodarczo użyteczny” należałoby rozumieć wszystkie realizowane przez fundację cele, które związane są z prowadzeniem przez nią

działalności gospodarczej i uzyskiwaniem z niej dochodu oraz związanym z tym prawnym statusem fundacji jako przedsiębiorcy. Problemy interpretacyjne mogą pojawić się za sprawą użytego w art. 1 FundU spójnika „lub” stanowiącego przybliżony równoważnik funktora alternatywy nierozłącznej. Przy zastosowaniu wykładni lingwistycznej zasady logiki nakazywałyby uznać, że fundacja może realizować cele społecznie użyteczne i zarazem cele gospodarczo użyteczne, jak również wyłącznie cele społecznie albo gospodarczo użyteczne, co wynika z zastosowania matrycy funktora dwuarumentowego alternatywy nierozłącznej, gdzie warunkiem wystarczającym prawdziwości „jest prawdziwość choćby jednego argumentu zdaniowego (prawdziwość obu zdań składowych nie jest konieczna)” (Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, s. 79, 87). Ten sposób wykładni zakładałby zatem, że możliwe jest tworzenie na gruncie prawa polskiego fundacji o celach jedynie gospodarczo użytecznych. Nie może ona jednak zostać przyjęta ze względu na brzmienie art. 5 ust. 5 zd. 1 FundU, zgodnie z którym „fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów”, z czego wynika, że podstawowymi celami fundacji są jednak cele o charakterze społecznie użytecznym, a dla ich realizacji może zostać podjęta działalność gospodarcza, czyli mogą być realizowane przez fundację również cele o charakterze użyteczności gospodarczej. Gdyby cele gospodarczo użyteczne mogły posiadać charakter autonomiczny, to art. 5 ust. 5 zd. 1 FundU byłby przepisem zbędnym, ponieważ nie istniałaby potrzeba precyzowania funkcji, jaką ma wypełniać działalność gospodarcza podejmowana przez fundację (G. Gura, *Fundacje kościelne*, s. 7; por. także: L. Drożdżewicz, *Powstanie fundacji*, s. 31; K. Kruczałak, *Niektóre zagadnienia polskiego prawa fundacyjnego*, s. 154–155).

Art. 2. [Fundatorzy]

1. Fundacje mogą ustanawiać osoby fizyczne niezależnie od ich obywatelstwa i miejsca zamieszkania bądź osoby prawne mające siedziby w Polsce lub za granicą.

2. Siedziba fundacji powinna znajdować się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Spis treści

	Nb
1. Zdolność fundowania – osoby fizyczne	1
2. Zdolność fundowania – osoby prawne	2

3. Ustanowienie fundacji przez przedstawiciela	3
4. Siedziba fundacji	4

1 1. Zdolność fundowania – osoby fizyczne. Zdolność fundowania osób fizycznych wynikająca z posiadanej przez nie zdolności do czynności prawnych ustalana jest na podstawie przepisów KC albo prawa ojczyściego w przypadku obcokrajowców (art. 11 ust. 1 PrPrywM).

Ustawodawca nie uzależnia możliwości ustanawiania fundacji od zakresu posiadanej przez osobę fizyczną zdolności do czynności prawnych. Uznać zatem należy, że uprawnienie to przysługuje także osobom nieposiadającym zdolności do czynności prawnych, w imieniu i na których rzecz działa przedstawiciel ustawowy (o czym poniżej w punkcie dotyczącym ustanawiania fundacji przez przedstawiciela), oraz osobom nieposiadającym pełnej zdolności do czynności prawnych (małoletnim po ukończeniu lat trzynastu albo ubezwłasnowolnionym częściowo – art. 15 KC) po spełnieniu ustawowych wymogów przewidzianych do ważności podejmowanych przez nie czynności prawnych.

Złożenie oświadczenia woli o ustanowieniu fundacji stanowi jednostronną czynność prawną o charakterze zobowiązującym (szerzej na ten temat w komentarzu do art. 3 FundU), a zatem do ważności jej dokonania przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych wymagana jest uprzednia zgoda przedstawiciela ustawowego (art. 19 w zw. z art. 17 KC). Czynność ta nie może zostać w sposób następczy potwierdzona przez przedstawiciela ustawowego albo przez samą osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych po uzyskaniu przez nią pełnej zdolności do czynności prawnych, ponieważ taka możliwość przewidziana została tylko w odniesieniu do umów (art. 18 KC). Ustanowienie fundacji uznać należy za czynność przekraczającą zwykły zarząd majątkiem osoby małoletniej po ukończeniu lat trzynastu albo ubezwłasnowolnionej częściowo, dlatego też w tym przypadku wymagane będzie dodatkowo uzyskanie zezwolenia sądu opiekuńczego na wyrażenie zgody przez przedstawiciela ustawowego na jej dokonanie (art. 101 § 3 KRO, art. 156 w zw. z art. 178 § 2 KRO; *J. Ignaczewski*, Kodeks rodzinny, s. 592, 833–834, 862; por. *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 350). Sąd wyda takie zezwolenie, jeżeli ustali, że ustanowienie fundacji nie będzie zagrażać aktualnej ani przyszłej sytuacji prawnej i majątkowej wskazanych powyżej osób (*L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 60–61).

Osoba posiadająca jedynie ograniczoną zdolność do czynności prawnych nie może jednak, z powodu braku zdolności testowania (art. 944 KC), ustanowić fundacji w testamencie.

W doktrynie można spotkać się również ze stanowiskiem przeciwnym, wyłączającym możliwość ustanawiania fundacji przez osobę nieposiadającą pełnej zdolności do czynności prawnych, które uzasadniane jest jednostronnym i osobistym charakterem aktu fundacyjnego (m.in.: *H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 59–60; *B. Sagan*, w: *Sagan, Strzępka*, Prawo o fundacjach, s. 17).

2. Zdolność fundowania – osoby prawne. Fundacje mogą być usta- 2
nawiane również przez osoby prawne, niezależnie od ich korporacyjnego albo zakładowego charakteru oraz umiejscowienia siedziby – w Polsce albo za granicą. Takiej możliwości nie mają jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, choć wyposażone na mocy ustawy w zdolność prawną. W przypadku osób prawnych posiadających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej o ich zdolności fundowania wynikającej z posiadanego przez nie statusu osoby prawnej rozstrzygać będzie prawo państwa właściwego ze względu na ich siedzibę (art. 17 PrPrywM).

Zgodnie z normą art. 33 KC osobami prawnymi na gruncie prawa polskiego są: Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególnie przyznają osobowość prawną – działające za pośrednictwem swoich organów na podstawie właściwych przepisów, a w wypadkach i w zakresie w tych przepisach przewidzianych – również w oparciu o statut (art. 35 i 38 KC). Regulacje zawarte w przywołanych przepisach oraz postanowienia statutu mogą zawierać ograniczenia w zakresie możliwości ustanawiania fundacji przez określoną osobę prawną (*P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 352). Ograniczenie takie o charakterze ustawowym zawarte zostało w art. 45 FinPubU, zgodnie z którym ze środków publicznych (w rozumieniu art. 5 ust. 1 FinPubU) nie można tworzyć fundacji na podstawie FundU, co nie wyłącza jednak możliwości tworzenia z tych środków fundacji prawa publicznego w drodze ustawowej. Przepisy powszechnie obowiązujące oraz postanowienia statutu mogą zawierać również dodatkowe warunki, których spełnienie jest wymagane do ważnego ustanowienia fundacji, lub wskazywać podmioty uprawnione do dokonania tej czynności (przykładowo: art. 12 pkt 8 lit. f SamPowiatU, gdzie wskazano, że do wyłącznej właściwości rady powiatu należy tworzenie fundacji).

3. Ustanowienie fundacji przez przedstawiciela. Fundacja może zo- 3
stać ustanowiona przez przedstawiciela. W tym zakresie autor podziela pogląd wyrażony w uchwale SN z 8.12.1992 r., I CRN 182/92, Legalis. W uzasadnieniu wskazanego orzeczenia słusznie zostało podniesione, że na „mocy art. 95 §1 i 2 KC czynności prawnej można dokonać przez

przedstawiciela, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie albo wynikających z właściwości czynności prawnej”. Jak wywodzi SN, przepisy ustawowe znają wyjątki od zasady dopuszczalności dokonania czynności prawnej przez przedstawiciela (np. art. 930, 944 § 2, art. 1010 KC), jednakże wyjątku takiego nie przewiduje FundU. Zawarte w niej sformułowania: „w oświadczeniu woli o ustanowieniu fundacji fundator powinien wskazać cel fundacji oraz składniki majątkowe przeznaczone na jego realizację” (art. 3 ust. 2 FundU) oraz „fundator ustala statut fundacji” (art. 5 ust. 1 FundU), nie dają podstawy do wyprowadzenia ograniczeń w zakresie dopuszczalności dokonania czynności prawnej ustanowienia fundacji przez przedstawiciela. Słuszność tego stanowiska uzasadnia dodatkowo okoliczność, że fundator, zgodnie z art. 6 ust. 1 FundU, może odstąpić od osobistego ustalenia statutu i upoważnić do jego ustalenia inną osobę fizyczną lub prawną. Również właściwość aktu fundacyjnego, jako jednostronnej czynności prawnej o charakterze rozporządzającym lub zobowiązującym, nie sprzeciwia się dokonaniu go przez przedstawiciela (uchw. SN z 8.12.1992 r., I CRN 182/92, Legalis). Zdaniem autora, przeciwko uznaniu, że akt fundacyjny posiada charakter osobisty, który wyłącza możliwość jego dokonania przez pełnomocnika, przemawia dodatkowo okoliczność, iż zdolność fundowania posiadają nie tylko osoby fizyczne, ale również osoby prawne.

Uwzględniając wcześniejsze rozważania, stwierdzić należy, że fundacja może zostać ustanowiona przez przedstawiciela ustawowego również w imieniu małoletniego, który nie ukończył lat trzynastu, oraz w imieniu osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie. W tym przypadku wymagane będzie uzyskanie zezwolenia sądu opiekuńczego na dokonanie tej czynności, ponieważ ustanowienie fundacji należy uznać za czynność przekraczającą zwykły zarząd majątkiem wskazanych powyżej osób (art. 101 § 3, art. 156 w zw. z art. 175 KRO). Sąd wyda takie zezwolenie, jeżeli ustali, że ustanowienie fundacji nie będzie zagrażać aktualnej ani przyszłej sytuacji prawnej i majątkowej małoletniego, który nie ukończył lat trzynastu, albo osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie (*L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 60–61).

Fundacja może zostać ustanowiona również przez pełnomocnika osoby fizycznej albo prawnej. W związku z tym, że ustanowienie fundacji przekracza zwykły zarząd majątkiem, wymagane jest w tym przypadku udzielenie pełnomocnictwa rodzajowego (art. 98 zd. 2 KC) z zachowaniem formy aktu notarialnego (art. 99 § 1 KC w zw. z art. 3 ust. 1 FundU).

W doktrynie prezentowany jest także pogląd przeciwny wyłączający możliwość ustanowienia fundacji przez przedstawiciela (między innymi: *H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 59; *J. Blichniarz*, Ustawa o fundacjach, s. 29).

4. Siedziba fundacji. Zgodnie z art. 2 ust. 2 FundU siedziba fundacji powinna znajdować się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Stanowi ją będzie zatem miejscowość, czyli jednostka osadnicza lub „inny obszar zabudowany odróżniające się od innych miejscowości odrębną nazwą, a przy jednakowej nazwie – odmiennym określeniem ich rodzaju”, znajdująca się na terytorium Polski (art. 41 KC, art. 2 pkt 4 NazwMiejscU). W odniesieniu do fundacji, która ma prowadzić działalność tylko na terenie jednego województwa, ustawodawca sformułował dodatkowy wymóg, aby taka fundacja posiadała siedzibę na terenie województwa objętego jej działalnością (art. 5 ust. 3 FundU).

Fundacja może mieć tylko jedną siedzibę w sensie prawnym, która nie musi być tożsama z siedzibą zarządu (*H. Cioch*, Statut fundacji, s. 37; *A. Kidyba*, w: *Cioch, Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 58; por. art. 41 KC). Na podstawie położenia siedziby ustala się między innymi właściwość miejscową: starosty w sprawach dotyczących nadzoru nad fundacjami (art. 9 ust. 2, art. 12 ust. 1, art. 13, 14 ust. 1 i 2, art. 14a ust. 1, art. 15 ust. 2, art. 15a FundU), sądu rejestrowego (art. 694² KPC), sądów powszechnych (art. 30 KPC) oraz organów administracji publicznej (art. 21 § 1 ust. 3 KPA).

Art. 3. [Forma]

1. Oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji powinno być złożone w formie aktu notarialnego. Zachowania tej formy nie wymaga się, jeżeli ustanowienie fundacji następuje w testamencie.

2. W oświadczeniu woli o ustanowieniu fundacji fundator powinien wskazać cel fundacji oraz składniki majątkowe przeznaczone na jego realizację.

3. Składnikami majątkowymi, o których mowa w ust. 2, mogą być pieniądze, papiery wartościowe, a także oddane fundacji na własność rzeczy ruchome i nieruchomości.

Spis treści

	Nb
1. Charakter prawny aktu fundacyjnego	1
2. Forma i treść aktu fundacyjnego	2
3. <i>Essentialia negotii</i> oświadczenia fundatora	3
4. Wykładnia aktu fundacyjnego	4

1. Charakter prawny aktu fundacyjnego. W znaczeniu formalnym akt fundacyjny stanowi jednostronne oświadczenie woli fundatora o ustanowieniu

fundacji, natomiast od strony materialnoprawnej, odnoszącej się do wywołanych przez ten akt skutków prawnych, jest jednostronnym oświadczeniem woli fundatora, zmierzającym do ustanowienia fundacji, dokonany pod warunkiem zawieszającym w postaci jej skutecznej rejestracji (*H. Cioch*, Prawo fundacyjne, s. 51–54; *G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 49). Nie tworzy on fundacji *ex lege* i jest tylko jednym z kilku elementów potrzebnych do jej ustanowienia. Na obligatoryjną treść aktu fundacyjnego składają się: wskazanie celu (celów) fundacji oraz składników majątkowych przeznaczonych na rzecz jego realizacji (*H. Cioch*, Fundacje, s. 51–52, 56).

Wraz z dokonaniem aktu fundacyjnego powstaje po stronie fundatora zobowiązanie do przeniesienia na rzecz fundacji prawa własności wskazanych w akcie fundacyjnym środków majątkowych (*P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 356; *H. Cioch*, Istota aktu fundacyjnego, s. 20; *D. Bugajna-Sporczyk*, w: *Bugajna-Sporczyk, Janson*, Zakładamy fundację, s. 20; *M. Mucha*, Organizacje pożytku publicznego, s. 43). Akt fundacyjny nie może być uznany za czynność prawną o podwójnym skutku zobowiązująco-rozporządzającym (co byłoby najbliższe istocie fundacji) albo tylko rozporządzającym (*A. Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 17), ponieważ nie każdym prawem można rozporządzać na gruncie prawa polskiego z zastrzeżeniem warunku przypisywanego aktowi fundacyjnemu (art. 157 § 1 KC normujący zakaz przeniesienia własności nieruchomości pod warunkiem lub zastrzeżeniem terminu, niedotyczący jednak zawarcia umowy tylko o skutkach zobowiązujących – art. 157 § 2 KC; *H. Witczak, A. Kawalko*, Prawo rzeczowe, s. 48, 51). Nie oznacza to jednak, że istnieje możliwość utworzenia fundacji pozbawionej swojego substratu, czyli majątku, ponieważ z momentem uzyskania przez fundację osobowości prawnej stanowić go będzie każdorazowo roszczenie o charakterze majątkowym w stosunku do fundatora o przekazanie na jej rzecz wskazanych w akcie fundacyjnym składników majątkowych (*G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 50).

- 2 2. Forma i treść aktu fundacyjnego.** Akt fundacyjny, poza przypadkiem ustanowienia fundacji w testamencie, musi zostać sporządzony – pod rygorem nieważności – w formie aktu notarialnego (art. 73 § 2 KC). Strona formalna wspomnianego aktu określana jest przez przepisy PrNot, natomiast minimalne wymogi materialne co do jego treści (elementy przedmiotowo istotne) są wskazane w art. 3 ust. 2 FundU. Akt notarialny musi zatem ujawniać wolę fundatora ustanowienia fundacji i zawierać wskazanie celu fundacji oraz majątku, który ma zostać przeznaczony na jego realizację (*H. Cioch*, w: *Cioch, Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 26, 32).

Nic nie stoi na przeszkodzie, aby akt fundacyjny zawierał również inne dodatkowe postanowienia, ale ich zamieszczanie we wspomnianym dokumencie nie wydaje się celowe. W tym zakresie podzielić należy stanowisko SN zawarte w uchw. z 12.4.2007 r., III CZP 26/07, Legalis, że „funkcją aktu fundacyjnego jest ustanowienie fundacji, statutu zaś – umożliwienie jej działania przez określenie jej organizacji i sposobu działania”, co potwierdza również regulacja zawarta w art. 5 ust. 1 FundU (*H. Cioch*, *Istota aktu fundacyjnego*, s. 23; *K. Kełpińska*, *Dokumentowanie fundacji*, s. 66–67). W związku z powyższym treść aktu fundacyjnego sporządzanego w formie aktu notarialnego powinna zawierać tylko te elementy, które są konieczne dla ważnego ustanowienia fundacji, a inne dodatkowe postanowienia powinny zostać umieszczone w statucie fundacji.

Akt fundacyjny może zostać dokonany wspólnie również przez kilka osób, zarówno fizycznych, jak i prawnych (*H. Cioch*, w: *Cioch, Kidyba*, *Ustawa o fundacjach*, s. 26), których oświadczenia o ustanowieniu fundacji mogą zostać zawarte w jednym, uzgodnionym co do treści, akcie notarialnym (*D. Bugajna-Sporczyk*, w: *Bugajna-Sporczyk, Janson*, *Zakładamy fundację*, s. 21), jak również, w opinii *L. Steckiego*, w oddzielnych aktach o treści zgodnej w zakresie przedmiotowo istotnych elementów aktu fundacyjnego. W takim przypadku za datę ustanowienia fundacji, jeżeli nie została ona zgodnie określona w poszczególnych aktach notarialnych, uznać należy datę sporządzenia ostatniego z nich (*L. Stecki*, *Fundacja*, cz. I, s. 74–75).

Akt fundacyjny stanowi jednostronną czynność prawną o skutkach zobowiązujących, dlatego też może zostać przez fundatora odwołany, aż do momentu zarejestrowania fundacji (*H. Cioch*, *Fundacje*, s. 54). W przypadku wielości fundatorów cofnięcie oświadczenia woli o ustanowieniu fundacji przez jednego z nich powoduje nieważność całego aktu fundacyjnego. Skutek taki nie nastąpi w sytuacji, gdy pozostali fundatorzy złożą oświadczenie woli o utrzymaniu w mocy dokonanego wspólnie aktu fundacyjnego i o wyłączeniu fundatora, który dokonał cofnięcia. Dla złożenia oświadczenia o cofnięciu aktu fundacyjnego nie została przewidziana żadna szczególna forma, musi ono jednak zostać uzewnętrznione wobec sądu rejestrowego w przypadku, gdy już zostało wszczęte postępowanie rejestrowe. Zdaniem *H. Ciocha* uprawnienie fundatora do cofnięcia aktu fundacyjnego może zostać wyłączone poprzez postanowienia umowy zawartej przez niego z osobą trzecią (*H. Cioch*, *Istota aktu fundacyjnego*, s. 27, 30).

Fundacja może zostać również ustanowiona osobiście, bez udziału przedstawiciela, przez osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czyn-

ności prawnych (art. 944 KC) w testamencie zwykłym: holograficznym (art. 949 KC), sporządzonym w formie aktu notarialnego (art. 950 KC), allograficznym (art. 951 KC), jak również w testamencie szczególnym: ustnym (art. 952 KC), podróznym (art. 953 KC) oraz wojskowym (art. 954 KC; *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 93–95; *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 359). Oświadczenie o ustanowieniu fundacji zawarte w testamencie musi spełniać wymagania wskazane w art. 3 ust. 2 FundU, czyli ujawniać wolę fundatora ustanowienia fundacji i zawierać wskazanie celu fundacji oraz majątku, który ma zostać przeznaczony na jego realizację. Fundacja ustanowiona w testamencie, pod warunkiem wpisania jej do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu, może być spadkobiercą (art. 927 § 3 KC).

- 3 3. *Essentialia negotii oświadczenia fundatora.*** *Essentialia negotii* składające się na akt fundacyjny stanowią: wskazanie celu fundacji oraz składników majątkowych przeznaczonych na jego realizację. Zagadnienia związane z celem fundacji zostały już scharakteryzowane w komentarzu do art. 1 FundU. W tym miejscu należy odnieść się do kwestii dotyczących składników majątkowych przeznaczonych na jego realizację.

Autor podziela pogląd, zgodnie z którym składniki majątkowe wskazane w art. 3 ust. 3 FundU, czyli pieniądze, papiery wartościowe, a także oddane fundacji na własność rzeczy ruchome i nieruchomości, nie stanowią katalogu zamkniętego i na rzecz ustanawianej fundacji może zostać przekazane każde zbywalne prawo o charakterze majątkowym (*H. Cioch*, Fundacje, s. 81; *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 162; *J. Strzępka*, w: *Sagan*, *Strzępka*, Prawo o fundacjach, s. 26; *A. Ogonowski*, *A. Gibalska*, Fundacje, s. 12; *K. Kełpińska*, Dokumentowanie fundacji, s. 65; *L. Drożdżewicz*, Powstanie fundacji, s. 32).

Wskazane w akcie fundacyjnym składniki majątkowe tworzą majątek początkowy fundacji (*H. Cioch*, w: *Cioch*, *Kidyba*, Ustawa o fundacjach, s. 32), nazywany również w literaturze „kapitałem fundacyjnym” (*J. Brol*, Fundacje, s. 18), „funduszem założycielskim” (*H. Izdebski*, Fundacje i stowarzyszenia: teksty, s. 57; *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 54–55), „kapitałem założycielskim” (*J. Zaporowska*, *J. Mazurkiewicz*, Kapitał założycielski fundacji, s. 223; *J. Herbst*, Modele fundacji w Polsce – Raport z badań, s. 157; *P. Stec*, Modele fundacji w Polsce – propozycje reformy, s. 197) oraz „majątkiem założycielskim” (*T. Schimanek*, Jaki model fundacji w Polsce, s. 223).

W FundU w odniesieniu do majątku fundacji używana jest różna terminologia, co wywołuje spór w doktrynie dotyczący jego struktury i funkcji poszczególnych składników. W art. 3 ust. 2 i 3 FundU użyte zostało określenie „składniki majątkowe” przeznaczone na realizację celu fundacji,

w art. 5 ust. 1 oraz art. 15 ust. 1 FundU – „majątek” fundacji, w art. 5 ust. 5 FundU – „środki majątkowe” przeznaczone na działalność gospodarczą, a w art. 5 ust. 4 oraz w art. 15 ust. 4 FundU – „środki majątkowe” pozostałe po likwidacji fundacji.

Zdaniem części autorów wskazane powyżej pojęcia są tożsame i należy je traktować jako majątek w wąskim rozumieniu, tworzony jedynie przez aktywa fundacji (przykładowo: *E. Mazur*, Fundacja, s. 49; *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, s. 414; *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 53–54). Inni z kolei dokonują rozróżnienia pomiędzy: „składnikami majątkowymi” przeznaczonymi na realizację celów fundacji oraz „majątkiem” i „środkami majątkowymi”, prezentując pogląd, że w ten sposób ustawodawca dokonał rozróżnienia pomiędzy kapitałem początkowym fundacji a całością majątku tworzonego również w trakcie jej działalności (*J. Brol*, Fundacje, s. 19; *D. Bugajna-Sporczyk*, w: *Bugajna-Sporczyk, Janson*, Zakładamy fundację, s. 34–35).

Niezależnie od przedstawionych powyżej różnic co do znaczenia użytych w FundU terminów, wskazać należy, że majątek fundacji nie stanowi struktury jednolitej i można w jego ramach wyróżnić: majątek początkowy, majątek nabyty w trakcie działalności oraz majątek wydzielony na rzecz prowadzenia działalności gospodarczej (*G. Gura*, Fundacje kościelne, s. 10).

Majątek początkowy, o czym już wspomniano, stanowią składniki majątkowe (wszystkie zbywalne prawa o charakterze majątkowym) przekazane fundacji w akcie fundacyjnym przez fundatora na rzecz realizacji jej celu (art. 3 ust. 2 FundU; *J. Brol*, Fundacje, s. 18–19). Może on zostać w sposób całkowity rozdysponowany w trakcie działalności fundacji na rzecz realizacji jej celów. Nie ma obowiązku nadania mu charakteru tzw. funduszu żelaznego i zabezpieczenia nakazem utrzymania w stanie niepomniejszonym w trakcie działalności fundacji, choć taką możliwość w ramach swobody fundowania należy również dopuścić (*P. Stec*, Modele fundacji w Polsce – propozycje reformy, s. 200; *H. Cioch*, Fundacje, s. 81; *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 168). Za słuszny należy również uznać pogląd *T. Schimanka*, zgodnie z którym wskazany powyżej fundusz nie musi być tożsamy z majątkiem początkowym i może zostać utworzony również z innych środków wyodrębnionych z majątku fundacji. Rozwiązanie takie znane było także prawu polskiemu czasu zaborów i okresu międzywojennego (*T. Schimanek*, Jaki model fundacji w Polsce, s. 223–227). Przyjęcie określonego rozwiązania co do sposobu zarządzania majątkiem początkowym powinno wiązać się z typem fundacji i charakterem jej celów, a jedyne ograniczenie w tym zakresie, zdaniem *H. Ciocha*, wynika z wymogu utrzymania majątku fundacji w wielkości

[Przejdź do księgarni →](#)